

Рецензія на: **РОМАН ТАРНАВСЬКИЙ КАФЕДРА ЕТНОЛОГІЇ
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ. КЛАСИЧНИЙ ПЕРІОД (1910–
1947), ВІДП. РЕД. МИХАЙЛО ГЛУШКО (ЛЬВІВ:
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА, 2016), 236 с.**

Від кінця XIX ст. – появи першої монографії про Львівський університет авторства Людвіка Фінкеля та Станіслава Стажинського – історіографія його історії збагатилася великою кількістю монографічних видань. Особливе місце серед них посідають праці, присвячені окремим напрямкам науки: історії, теології, педагогіки праву тощо. У 2016 р. світ побачила монографія Романа Тарнавського про розвиток етнології у Львівському університеті в першій половині XX ст. Відмінність цього дослідження від більшості праць про напрями у тому, що в його основу автор поклав “генеалогію” окремої кафедри, а саме – кафедри етнології (відновлена 1995 р. під час поділу кафедри історії та етнографії України, яка існувала від 1989 р.).

Такий підхід виявився напрочуд зручним для викладу матеріалу: Р. Тарнавському вдалося розкрити всі важливі складові етнології як напряму (просопографічну, навчальну, наукову та ін.), не загубивши загальної лінії та не обтяживши читача, а головне – показати тяглість між підрозділами на різних етапах історії Львівського університету: від 1910 р. до кінця 1940-х років. На цьому моменті варто наголосити: на прикладі кафедр народознавчого спрямування автор показав безпосередній неперервний зв’язок між Францисканським університетом (Цісарсько-королівським університетом імені цісаря Франца I у Львові), Українським таємним університетом (Українським університетом у Львові та Українськими університетськими курсами як його початковим етапом), Університетом Яна Казимира у Львові та Львівським державним університетом імені Івана Франка.

Р. Тарнавський є одним із тих небагатьох сучасних авторів, хто чітко розмежовує дві форми організації навчально-наукового процесу у Львівському університеті впродовж 1910-х – 1930-х років: так звані професорські кафедри, з одного боку, та, з іншого, інститути або заклади, що під час реорганізації структури університету восени 1939 – у 1940 рр. були об’єднані в кафедри як основні навчально-наукові одиниці. Таке розрізнення вплинуло на структуру монографії Р. Тарнавського: характеризуючи професорські кафедри під керівництвом Станіслава Цішевського, Яна Чекановського, Івана Раковського, Філарета Колесси та Адама Фішера, він висвітлив навчальний процес, натомість, крізь призму діяльності Антропологічно-етнологічного та Етнологічного інститутів (закладів), які очолювали Я. Чекановський та А. Фішер, – наукову діяльність антропологів та етнологів.

Вказані підрозділи стали основою формування львівських наукових шкіл Я. Чекановського та А. Фішера. У монографії Р. Тарнавського зроблено просопографічну характеристику більшості їхніх представників. Наведено докладні дані їхніх життєписів, проаналізовано науковий доробок, у випадку з Болеславом Росінським, Станіславом Клімеком та Яном Фальковським, які габілізувалися, також і педагогічну діяльність. Важливо наголосити, що Р. Тарнавський намагався простежити функціонування вказаних наукових шкіл і після 1939 р.: у 1940-х роках крізь призму діяльності відповідних народознавчих кафедр, а далі – біографій окремих учених. Це дало йому змогу показати, наскільки міжвоєнна етнологія та антропологія у подальшому вплинули на розвиток наукових середовищ України, Польщі, інших країн.

Незважаючи на те, що основна увага автора зосереджена на 1910–1947 рр., тобто на періоді від заснування у Львівському університеті першої кафедри етнології, яку очолив Станіслав Цішевський, до ліквідації кафедри фольклору й етнографії, очоленої спершу Філаретом Колесою, а після його смерті – Михайлом Скориком, у першому розділі “Тенденції розвитку народознавчих знань у Львівському університеті (1661–1910)” Р. Тарнавський зробив стислу, але багату на факти характеристику розвитку народознавства до заснування окремої кафедри етнології. Вона дозволяє зрозуміти підґрунтя створення однієї з перших у Центральній та Східній Європі кафедри етнології саме у Львові.

Особливої уваги заслуговує персональний код монографії Р. Тарнавського. Автор навів відомості про значну кількість викладачів, наукових працівників, студентів, які вплинули на розвиток народознавства у Львівському університеті. При цьому, він, спираючись передусім на архівні документи, зробив оригінальні біографічні нариси, які поглиблюють наші знання про життя і наукові досягнення чималої кількості науковців. Цей аспект важливий не лише з погляду історіографії народознавства, але й для кращого розуміння історії Львівського університету. Віднайдена Р. Тарнавським в архівах інформація критично осмислена, вона має неабияке значення також і для музейної практики, для організації екскурсій. Те саме варто сказати й про інший аспект монографії Р. Тарнавського. Це – локалізація підрозділів етнологічного спрямування в університетському просторі. Автор подає адреси кафедр та інститутів, намагається встановити їхнє розташування. Такий інтерактивний підхід, спрямований на занурення читача в атмосферу досліджуваних періодів, сприяє історизмові студій.

Крім значної кількості праць, аналіз яких у своїй монографії навів Р. Тарнавський, він спинився на характеристиці дисциплін викладачів-етнологів, антропологів та фольклористів. Автору вдалося укласти їх повний перелік; показати, що народознавство було однією з головних частин підготовки студентів за напрямом “Слов’янознавство” тощо.

З моментів, які, на нашу думку, у книжці можна вдосконалити, – ілюстративний матеріал. Так, у пропонованому виданні ілюстрації використано лише як заставки до розділів. Натомість, архівні справи, а також фонди Музею історії Львівського

національного університету імені Івана Франка, містять чимало світлин учених-народознавців та значну кількість документів, які можуть стати важливими для створення потужного ілюстративного ряду для перевидання монографії Р. Тарнавського.

Загалом, варто привітати автора з появою надзвичайно корисного для популяризації історії Львівського університету видання. Можемо засвідчити, що його фактаж і теоретичні узагальнення уже не раз були використані нами під час проведення екскурсій у Музеї історії Університету не лише для гуманітаріїв, а й для представників точних і природничих наук (Я. Чекановський був одним із розробників методів математичної статистики, а його учень Соломон Чортковер – стоматологічної антропології), широкого загалу (зважаючи на те, що праця охоплює велике поле народознавчих проблем з дуже широкою географією, для кожної аудиторії у ній можна відшукати корисну інформацію).

Тож сподіваємося, що монографія Р. Тарнавського “Кафедра етнології Львівського університету. Класичний період (1910–1947)” спричиниться до появи подібних досліджень про інші підрозділи Університету, адже саме на основі докладних ґрунтовних досліджень можна створити комплексну синтезу з історії Львівського національного університету імені Івана Франка.

Юрій Гудима